

KATEHETSKI LEKSIKON

ANTROPOLOGIJA. Od grčkoga *anthropos* = čovjek. Antropologija je biološka, seksualna, sociološka, psihološka, pedagoška, filozofska ili teološka znanost o čovjeku. Ona je temeljna znanost za religioznu pedagogiju i katehetiku.

ANTROPOMORFIZAM. Od grčkoga *anthropos* = čovjek, *morphe* = oblik, forma. Antropomorfizam je predstavljanje i prikazivanje Boga u ljudskom obliku i s ljudskim vladanjem. Njegovu nužnost proizlazi iz ljudske nesposobnosti da dođe neposredno do božanskog. Gledano religiozno pedagoški antropomorfizam ima veliko značenje zbog nužnosti zornog pristupa u nastavi. Biblija, također, govori o Bogu na antropomorfni način. Pri tome se jasno očituju mogućnosti i granice antropomorfizma. Susret čovjeka s Bogom na antropomorfni način premošćuje beskrajne razda-

ljine i smješta Boga u prijateljsku blizinu. Granica i opasnost antropomorfizma se posebno susreće tamo gdje prijeti brkanje slike i sadržaja. Čovjek povezan s Bogom (roditelj, učitelj, kateheta...) može mnogo pridonijeti pravilnom shvaćanju antropomorfizma (Božje objave u ljudskom liku). Antropomorfizam nalazi svoje najveće potvrđenje u Kristovu utjelovljenju.

APATIJA. Neosjetljivost, nesudjelovanje. Uzroci: Smetnje u hormonalnom sistemu i u psihi radi razočaranja, ogorčenja, straha, itd, ali i jedan oblik osobnog stava prema stvarnosti (Stoa, budizam, Spinoza, Kant). Bolesna apatija se očituje u: zapuštanju samog sebe, nezainteresiranosti za blišnjega, nemarnosti za osobno vlasništvo (stan...).

APOKALIPSA. Politička katastrofa godine 587. pr. Krista (razorenje Jeruzale-

ma) bila je uzrokom da mnogi Židovi više nisu mogli šutke prelaziti preko pitanja o ostvarenju proročkih obećanja: Kada će Jahve doći da slavi pobjedu nad svojim neprijateljima. Nada u Jahvinu pobjedu kroz dugo vremena oslanjala se na stvarnu povijest, ali se pod utjecajem stalnih novih poraza i poniženja (Antioh IV.) postepeno slomila: Spasenje koje treba doći nije više ostvarivo u ovome svijetu nego će se ostvariti tek u budućem »Eonu« (slika svijeta). Izraz toga duhovnog stava je apokaliptička književna vrsta. Pojedini spisi se označavaju kao »apokalipse« (grčki: otkrivenje, objava). Bitni elementi su: 1. Tijek svijeta utvrđuje Bog do u tancine. U apokalipsi se razotkriva taj plan koji već postoji prije vjekova. 2. Apokaliptički pisci za razliku od proroka ne nastupaju u svoje ime već upo-

trebljavaju ime jednog od velikana ranijih vremena (Mojsije, Danijel i dr.). 3. Tijek svijeta dijeli se u dva velika razdoblja: »Ovovremenost« (koja se nalazi u vlasti zlih moći i postiže svoj vrhunac u borbi zlih protiv dobrih, konačno protiv samoga Boga: »strahote sudnjega dana«) i »svijet koji dolazi«, vrijeme spasenja, čiji je nositelj Mesija, Kralj. 4. Apokalipsa razvija vlastiti način govora koji se jasno razlikuje od dosadašnjeg teološkog načina izražavanja. 5. J. Moltmann uspio je dokazati da već u N. Z. pored apokaliptičke teologije postoji i proročka. Za Isusa je konačno vrijeme apokalipse već tu. Ono se zbiva kad se demoni istjeruju, ono je obećano siromasima, ono je »budućnost koja se sada ostvaruje« (Schoonenberg).

Prema tome biblijsku apokaliptičku teologiju treba uvijek promatrati u kontekstu drugih vidova koji su također sadržani u Bibliji. Postoje jaki razlozi u prilog mišljenja da je novozavjetna kršćanska vjera poprimila svoj prvotni i temeljni oblik na palestinskom tlu u apokaliptičkim krugovima. Unatoč unošenju apokaliptičkih elemenata u Novi zavjet (usp. na pr. Mk 13) apokalipsa se pak na neki način relativizira: Niječu se spekulacije o svršetku svijeta; po Isusu je vrijeme spasenja ostvareno. U vjeronaučnoj obuci se mora pokušati prevesti apokaliptičke izraze (hermeneutika), jer upotrebljava djelomično nerazumljivih pojmova dovodi do nesporazuma i

pogrešnih tumačenja.

APOLOGETIKA. 1. Definicija i zadaća: Etimološki i povijesno terminološki označava opravdanje vjere potvrđivanjem njene kredibilitnosti. Ona obuhvaća motivaciju i obranu vjere i dijeli se u dva različita pravca: 1. Postavlja se pitanje, na čemu se objektivno temelji kredibilitnost kršćanske poruke. Tako postavljena apologetika prelazi u fundamentalnu teologiju, čiji je zadatak da razumski pruži temelje vjerskim datostima do zadnjih filozofskih pretpostavki. 2. Postavlja se pitanje na koji način je moguće subjektivno uvjeriti nekoga čovjeka o utemeljenosti vjere i na koji način se može braniti njegovu vjeru protiv napada. Na taj način apologetika postaje dio pastoralala. Motiv za takvu distinkciju treba tražiti u temeljnoj datosti, čime ono što se objektivno može dokazati ne mora još uvijek subjektivno uvjeriti. I dok je za metode fundamentalne teologije odlučujuća samo objektivna logika za apologetiku kao pastoral od bitne su važnosti psihološka saznanja o formiranju uvjerenja (racionalni i iracionalni faktori formiranja uvjerenja, na pr. želje, podsvjesna dispozicija, psihička adaptacija, grupna svijest, moć autoriteta), zakoni ili nezakoniti oblici utjecaja pored teoloških pretpostavki (milost).

Fundamentalna teologija polazi od objektivne metodološke sumnjom dok pastoralna apologetika uzima u obzir samo one objektivne i teškoće koje se

stvarno predstavljaju onima kojima je upućena poruka; ona se odriče metodološke sumnje, budući da ne odgovara dječjem uzrastu niti jednostavnim ljudima i postiže negativan učinak, pa gradi, stoga, na vrlo jednostavnim sigurnostima. Fundamentalna teologija je pomoćna znanost za pastoralnu apologetiku.

2. Nužnost i vrijednost. Nužnost apologetike se temelji na naravi same vjere, kao rationabile obsequium (I. vat. sabor), to jest kao razumsko podlaganje Bogu koji se objavljuje. Opravdanje i obrana vjere su posebno urgentni kada mladi više ne rastu u vjerskom ambijentu. Zadnjih je desetljeća misija apologetike bila nepravedno zanemarena, a apologetika omalovažavana budući da je pastoralna apologetika prelazila okvire svog specifičnog karaktera i proučava se u školi kao ekstrakt i kompendij fundamentalne teologije pa je onda jadno završila.

3. Smjernice. Kao samostalna materija apologetika nije poželjna. Apologetske teme se mora obrađivati u odnosu na vjersko učenje, ili moral, Bibliju i crkvenu povijest, a ne odvojeno. Osim toga apologetika je nezaobilazni princip u poučavanju, naim, cijelo kršćansko učenje mora se odvijati pod vidnim kutom opravdanja i obrane vjere i to u tri smjera: a) mora računati s činjenicom da je kršćanska poruka kredibilna samo ako se ne očituje u suprotnosti s poimanjem svijeta onoga kome je upućena.